

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРШЕННЯ

Л.Ф. Лєскова, ст. викл. кафедри соціальної роботи Чернігівський державний технологічний університет

Актуальність теми.

Перед будь-яким суспільством, а особливо перед таким, що трансформується, однією з найбільш важливих актуальних проблем виступає методологія, технологія та практика соціальних змін.

Довгий час говорили винятково про інновації в економічній сфері. Проте нині в соціальній роботі та в соціальній політиці набуло поширення вживання словосполучення «соціальна технологія».

Сучасний етап науково-технічного прогресу в розвинутих країнах ґрунтується на такій техніко-економічній та інтелектуальній базі, яка вимагає постійної орієнтації не тільки на науково-технічні, але й на організаційно-управлінські та соціальні нововведення. Триває пошук нової державної політики у сфері нововведень, орієнтованої на створення в суспільстві постійного стимулу до новаторства та підприємливості. Постійні і систематичні нововведення стають формою стійкого функціонування всього організму.

Соціальні ефекти інновацій стають особливо актуальними. Сучасне суспільство змушене реагувати на інновації, сприймати і засвоювати їх у соціальній, культурній та інших сферах діяльності. Неприйняття їх породжує застій соціального життя, регресивні соціальні ефекти. Нединамічне суспільство відстає від суспільств, що прагнуть до інновацій, і не може претендувати на соціальний добробут.

Метою цієї статті є визначення, обґрунтування та розкриття необхідності застосування інноваційних соціальних технологій у соціальній роботі та проблематика під час їх впровадження та застосування.

Суспільство існує і функціонує на основі практики. Однією із важливих її форм є соціальна практика, спрямована, перш за все, на соціальні зміни.

Значні соціальні зміни відбулися на основі важливих відкриттів і нововведень, тобто інновацій.

У 60-ті роки активно розробляється концепція соціальної інноватики, згідно з якою інноваційний процес, навіть в економічній (виробничій) сфері, має серйозний соціальний зміст і може мати такі ж серйозні соціальні наслідки, особливо якщо він стосується відносин власності та влади.

Соціальні інновації різноманітні, точно так як і різноманітні явища соціального життя. Інноваційні соціальні технології являють собою методи, засоби інноваційної діяльності, спрямовані на створення та матеріалізацію нововведень у суспільстві, на реалізацію ініціатив, котрі викликають якісні зміни у різних сферах соціального життя, призводять до раціонального використання матеріальних та інших ресурсів у суспільстві.

Соціальні інновації посилюють процеси мобільності, на що не здатні деякі традиційні форми і методи забезпечення соціальних гарантій.

Процес розвитку суспільства вимагає створення передумов для формування нових нетрадиційних компонентів у соціальній сфері, інноваційних засобів соціальної діяльності, а нововведення є формою цього суспільного розвитку.

Будь-яка інновація призводить до порушення стійкості соціальної організації, викликає в ній внутрішню напругу, що спричиняє суперечність між метою інновації та стабільністю соціальної організації.

Особливістю соціальних інновацій є те, що віддача від них не приходиться так швидко, як у випадку з технічними винаходами. За словами відомого британського професора соціальної роботи, соціальні інновації – це свого роду «зважений ризик», що має на меті через перетворення певних соціальних реалій викликати зміни у відносинах влади та розподілі ресурсів.

До причин, що стримують інновації та їх впровадження у соціальну сферу, можна віднести:

- Недостатнє опрацювання цілей розвитку соціальної сфери, обумовлене пріоритетністю оперативного управління по відношенню до перспективного;
- Слабкість комунікаційних зв'язків;
- Наявність серйозних дефектів баз даних щодо розвитку соціальної сфери;
- Слабка методологічна і методична база управління як усією сферою, так і її складовими;
- Низька ефективність реалізації окремих етапів процесу управління розвитком соціальної сфери;
- Незадовільна динаміка розвитку інноваційних процесів у соціальній сфері;
- Гострий дефіцит фінансування нововведення;
- Нестача професійних кадрів;
- Перспектива скорочення робочих міць;
- Поширення безробіття в міру конкретного інноваційного процесу;
- Різноманітні психологічні бар'єри інформаційного або світоглядного плану;
- Недостатню поінформованість щодо суті і цілей інновацій;
- Ставлення до нововведень як до короткочасної компанії;
- Консерватизм мислення, відсутність ініціативного і творчого підходу у вирішенні проблем соціальної сфери.

Основними шляхами вирішення цих проблем можуть бути:

- Інвестування проектів, що забезпечують конкурентоспроможні позиції соціальної сфери на світовому ринку послуг;
- Інноваційний шлях розвитку, вибір головного напрямку технологічного прориву;
- Нарощування капіталізації соціальної сфери;
- Встановлення галузевих пріоритетів капіталовкладень;
- Нарощування фінансування експорту інноваційних послуг;
- Збільшення інвестицій на створення передумов, що забезпечують перехід на новий рівень участі України в міжнародному розподілі праці у зв'язку з її вступом до Світової організації торгівлі [2].

До інноваційної діяльності належить і соціальне проектування, тобто сконструйовані дії, локалізовані за часом, місцем та ресурсами. Дослідники (В. Луков, Т. Дрідзе, Е. Орлова, О. Трущенко, О. Яницький та ін.) розуміють під соціально-проектною діяльністю специфічну соціальну технологію.

Сучасні тенденції у соціальному проектуванні все менше пов'язані з проведенням масштабних соціальних реформ, адже маломасштабні проекти більш реалістичні й можуть бути краще забезпечені кадровими, фінансовими та матеріальними ресурсами.

Проекти дають можливість апробації (пілотування) ідей, пошуку та концентрації відповідних ресурсів. Соціальні проекти поширені не тільки в Україні, де є необмежений

простір для нововведень у соціальній роботі й обмежені соціальні ресурси, але й у всьому світі.

Соціальному працівникові, котрий бере участь в інноваційних проектах, випадає роль «порушника спокою», адже він виявляє вади соціальних та психосоціальних служб і інколи чинить тиск на владні структури й засоби масової інформації, аби досягти бажаних змін. Недарма до професійних навичок соціальних працівників належить, зокрема, й «здатність до «соціального винахідництва», тобто здатність до мобілізації, вибору та координації ресурсів». Більше того, впровадження нововведень визнано одним із міжнародних етичних стандартів соціальної роботи. Професійний соціальний працівник зобов'язаний «стимулювати розробку нових підходів методик, необхідних для розв'язання як нових, так і вже існуючих проблем».

Останніми роками в соціальній роботі використовують нові методологічні підходи – психологічні моделі та техніки втручання. Наприклад, в індивідуальній роботі – клієнтоцентрований підхід, тренінг поведінки; у груповій роботі – аналітичний підхід; у роботі з сім'ями – системно-комунікативна теоретична концепція. Інноваційними можуть бути і соціальні служби в цілому, і нові види послуг у вже існуючих службах. Завдяки творчості соціальних працівників були створені й одержали поширення «телефони довіри», за допомогою яких надається анонімна психологічна допомога людям у стресових ситуаціях, виникли соціальні готелі та інші соціальні служби [1].

Висновок. Із вище вказаного слід підсумувати, що потреба у нововведеннях на різних рівнях діяльності соціуму, у тому числі і нижчих організаціях обумовлює технологічні зміни, модернізацію системи управління, оновлення механізму взаємодії організації із зовнішнім середовищем. Це, у свою чергу, передбачає перетворення структур діяльності й управління організацією [2]. Нововведення в соціальних службах є предметом наукових досліджень, що здійснюються за різними напрямками: дослідження програм, експериментальні соціальні нововведення, дослідження в галузі створення методик і моделей тощо.

Розробленням інновацій у соціальній і організаційній сферах займаються спеціалісти, які володіють інформацією про цей об'єкт, а також практичними знаннями про те, що відбувається.

Впроваджуючи інновації, важливо пам'ятати, що призначення соціальної роботи в тім, аби «допомогти людям допомогти собі». Нові ідеї, зміни, перетворення часто стають об'єктом жорсткого опору, оскільки людям необхідний час для того, щоб оцінити ситуацію та майбутні переваги.

Список використаних джерел:

1. Бичков С. На засадах адресності, доб- ровільності та соціальної справедливості / С. Бичков // Соціальний захист. – 2010. – № 5. – С. 12.
2. Семигіна Т. Соціальні інновації: методологічні аспекти викладання / Т. Семигіна // Соціальна політика і соціальна робота. – 2000. – № 3, 4.
3. Тюття Л. Т. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. / Л. Т. Тюття, І. Б. Іванова. – К.: Ун-т «Україна», 2004.
4. Які існують види соці- альних інновацій? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.br.com.ua/38182>.